हिंदी

1. ''राष्ट्रभाषा हिन्दी ही एकमात्र ऐसी भाषा है, जो संपूर्ण भारत को राष्ट्रीय एकात्मता के सूत्र में पिरोये रख सकती है।'' इस विधान की टिप्पणी करते हुए हिन्दी भाषा का महत्व एवम् पाठ्यक्रम मे स्थान स्पष्ट कीजिए।

अथवा

माध्यमिक विद्यालयो में पढ़ाये जानेवाले मराठी, अंग्रेजी, विज्ञान तथा गणित आदी विषयों के साथ हिन्दी भाषा का किस तरह का सहसंबंध हैं, यह विस्तार से लिखिए। 20

2. हिन्दी भाषा अध्यापन की विभिन्न प्रणालियाँ कौनसी हैं ? उनका स्वरूप तथा उनके गुण-दोष सविस्तर लिखिए।

अथवा

हिन्दी भाषा अध्यापन के विभिन्न तंत्र बताकर गद्य पाठ पढ़ाने में उपयुक्त किन्ही चार तंत्रो को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 20

3. (अ) ''अध्यापक हस्तपुस्तिका कक्षाध्यापन में अध्यापक का दिशा निर्देशन करती हैं।'' इस विधान को सन्मुख रखते हुए हस्तपुस्तिका का महत्व एवं स्वरूप स्पष्ट कीजिए। 10

Bachelor of Education (B. Ed.) Examination

METHODS OF TEACHING

(Special Methods)

Paper – V

(English, Marathi, Hindi, Urdu, Mathematics, Commerce, Biology)

P. Pages : 39

Time : Three Hours] [Max. Marks : 100

Note : (1) All questions are to be attempted.
(2) Write the subject and medium clearly on answer-book.
(3) Maximum marks for each subject are **100**.

सूचना : (1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(2) विषय व माध्यम प्रत्येक उत्तर-पुस्तिकेवर स्पष्टपणे लिहा.
(3) प्रत्येक विषयासाठी **100** गुण आहेत.

सूचनाएँ : (1) सभी प्रश्न हल कीजिए।
(2) उत्तर-पुस्तिका पर अपना विषय और माध्यम स्पष्ट रूप से लिखिए।
(3) प्रत्येक विषय के लिए कुल अंक **100** हैं।

ENGLISH

1. (a) Discuss the place and importance of English in present school curriculum. 10

   (b) What is listening ? State its importance as a skill. Describe activities for developing listening skill. 10

OR

   (c) Explain the correlation between prose and poetry. 10

   (d) Illustrate the classroom objectives of teaching English. 10

2. What are the different methods of teaching English ? Explain Grammer–Translation method and direct method of teaching English. State their advantages and disadvantages. 20

OR

   (a) Explain the steps and importance of concept attainment model. 10

   (b) What are the different techniques of teaching English ? Illustrate the use of Dramatization technique in English teaching. 10

(ब) विद्यार्थ्यांमध्ये श्रवण व वाचन या भाषिक कौशल्यांचा विकास करण्याच्या दृष्टीने आपण काय कराल ? सोदाहरण लिहा. 10

किंवा

(क) मराठी भाषेच्या विकासाकरिता काम करणाऱ्या कोणत्याही दोन संस्थांची माहिती द्या. 10

(ड) अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलनाची उपयुक्तता विशद करा. 10

किंवा

(क) शालेय अभ्यासक्रमात मातृभाषा मराठीचे स्थान व महत्त्व सोदाहरण विशद करा. 10

(ड) महाराष्ट्र राज्य माध्यमिक व उच्चमाध्यमिक शिक्षण मंडळाने दिलेली माध्यमिक स्तरावरील उद्दिष्टे विशद करा. 10

4. (अ) ''मराठी अध्यापनाची उद्दिष्टे साध्य करण्याचा राजमार्ग शिक्षक हस्तपुस्तिकेद्वारे आहे.'' या विधानास अनुसरून हस्तपुस्तिकेची गरज व आशय यावर प्रकाश टाका. 10

(ब) मराठी अध्यापनात उपयुक्त कोणत्याही पाच शैक्षणिक साधनांची माहिती सोदाहरण द्या. 10

किंवा

(क) आर्दश पाठ्यपुस्तकाचे निकष सांगून कोणत्याही एका इयत्तेच्या पाठ्यपुस्तकाचे टीकात्मक परीक्षण करा. 10

(ड) ''विद्यार्थी कार्यपुस्तिका विद्यार्थ्यांच्या भाषिक विकासास पोषक आहेत.'' या विधानानुसार कार्यपुस्तिकेची गरज व आशय यावर प्रकाश टाका. 10

5. (अ) मराठी विषय शिक्षकाच्या गुणवैशिष्ट्यांवर चर्चा करा. 10

3. (a) What is meant by Unit Plan ? Prepare a Unit Plan on anyone unit of Std. VIII. 10

(b) Differentiate between the Audio–Visual aids and State their uses in teaching of English. 10

OR

(c) What do you mean by year plan ? Explain the necessity of it. 10

(d) What are the various problems faced by the teacher while teaching English ? 10

4. (a) What do you mean by unit test ? Prepare a unit test on anyone unit of English subject. 10

(b) Explain the importance of check list and Rating scale in the evaluation. 10

OR

(c) Explain the concept of 'Subject Teacher Association'. What programmes should be organised by the association of English teachers ? 10

(d) What are the various techniques of evaluation ? Illustrate the use of sociometric technique. 10

5. (a) State the meaning and need of Diagnostic teaching in English. 10

(b) State the various kinds of co – curricular activities in English teaching. Explain the importance of Elocution. 10

OR

(c) Which essential things are to be considered by English teacher while arranging the subject room ? 10

(d) Explain the importance of Group discussion in teaching of English and the role of teacher in the organisation of Group discussion. 10

मराठी

1. मराठी अध्यापनाच्या विविध पध्दती व तंत्रे यांची सूची तयार करून कोणत्याही दोन पध्दती व दोन तंत्रांची माहिती सोदाहरण विशद करा.

किंवा

मराठी अध्यापनात उपयुक्त विविध प्रतिमानांची सूची तयार करून कोणत्याही एका प्रतिमानावर आधारित पाठटाचण – नियोजन तयार करा. 20

2. वार्षिक नियोजनाची गरज व महत्त्व सांगून कोणत्याही एका इयत्तेच्या मराठी पाठ्यपुस्तकावर आधारित वार्षिक नियोजन तयार करा.

किंवा

घटक चाचणी तयार करतांना आपण कोणती काळजी घ्याल ते सांगून कोणत्याही एका घटकावर आधारित घटक चाचणी संविधान तक्त्यानुसार तयार करा. 20

3. (अ) प्रथम भाषा म्हणून मराठी अध्यापनाची ध्येये व उद्दिष्टांवर विस्ताराने चर्चा करा. 10

(ब) मराठी व इतर भाषांचा सहसंबंध सोदाहरण विशद करा. 10

(मराठी माध्यम)

1. "गणित हा विषय मानवी जीवनाशी निगडीत असल्यामूळे त्याचे अध्ययन माध्यमिक स्तरावरील विद्यार्थ्यांनी करणे आवश्यक आहे." हे विधान सोदाहरण स्पष्ट करा.

किंवा

सहसंबंधाचे महत्त्व सांगून गणिताचा कोणत्याही चार विषयांशी सहसंबंध सोदाहरण स्पष्ट करा. 20

2. (अ) पर्यवेक्षित अभ्यास म्हणजे काय ते सांगून त्याचा शिक्षकाला कसा उपयोग होतो ? स्पष्ट करा. 10

(ब) क्रमन्वित अध्ययन म्हणजे काय ? गणित विषयात त्याचे महत्त्व विषद करा. 10

किंवा

गणित अध्यापनाच्या पध्दतीची गरज काय ? गणित अध्यापनाच्या विविध पध्दतीपैकी कोणत्याही दोन पध्दती सोदाहरण स्पष्ट करा. 20

3. (अ) वार्षिक नियोजन म्हणजे काय ? गणित विषयातील वार्षिक नियोजनाची आवश्यकता व महत्त्व विषद करा. 10

(ब) पाठ्यक्रम रचना के प्रमुख तत्त्वों की सहायता से कक्षा 9 वी के हिन्दी भाषा पाठ्यपुस्तक पर अपने विचार प्रस्तुत कीजिए। 10

अथवा

(क) विद्यार्थी कार्यपुस्तिका का स्वरूप स्पष्ट करते हुए विद्यार्थीयों की दृष्टी से उसकी आवश्यकता लिखिए। 10

(ड) हिन्दी भाषा अध्यापन में सहायक दृक् – श्रवण साधनों का क्या महत्व हैं ? उनके विभिन्न प्रकार बताइए। 10

4. (अ) वार्षिक नियोजन तथा घटक नियोजन में भेद बताकर दोनो के लाभ स्पष्ट कीजिए। 10

(ब) हिन्दी भाषा अध्यापन में आनेवाली समस्याएँ तथा कठिनाइयों पर अध्यापक की भूमिका प्रस्तुत कीजिए। 10

अथवा

(क) हिन्दी भाषा अध्यापक की योग्यता तथा व्यावसायिक प्रगति में वृध्दि होने के लिए किस तरह के कार्यक्रमों का आयोजन करना चाहिए ? स्पष्ट कीजिए। 10

(ड) हिन्दी विषय की घटक जाँच तैयार करने हेतु संविधान सारिणी (Blue Print) का महत्व तथा उसके घटक लिखिए। 10

5. (अ) विविध प्रकार के पाठ्यानुवर्ती कार्यक्रम बताकर उनके लाभ संक्षेप में लिखिए। 10

(ब) विद्यालयों में हिन्दी भाषा कक्ष की जरूरत तथा उसकी सामग्री इन पर टिप्पणी लिखिए। 10

अथवा

(क) मुन्शी प्रेमचंद और मैथिलीशरण गुप्त इनके साहित्य का हिन्दी भाषा के विकास में योगदान स्पष्ट कीजिए। 10

(ड) हिन्दी भाषा अध्यापन में निदानात्मक परीक्षा और उपचारात्मक शिक्षा की आवश्यकता उदाहरण देकर स्पष्ट कीजिए। 10

5. (A) What is Unit Test ? Explain the steps of preparation of Blue Print. 10

(B) Describe any two games for recreation in Mathematics. 10

OR

(C) What is evaluation ? State various tools of evaluation in mathematics. 10

(D) State the Need and uses of Diagnostic and Remedial teaching in Mathematics. 10

(B) Illustrate the use of OHP in mathematics teaching. 10

OR

(C) What is meant by Unit Planning ? Prepare a unit plan of any one unit of Mathematics subject. 10

(D) Explain the concept of Pedagogical analysis in Mathematics. 10

4. (A) State the nature and importance of Mathematics Laboratory. 10

(B) What is meant by curriculum ? Explain the difference between curriculum and syllabus. 10

OR

(C) State the need of Mathematics club in teaching Mathematics. Discuss various programmes of club. 10

(D) State the need of Mathematics teacher association. What activities should be organised by it for the professional development of teacher ? Explain. 10

URDU

۱- مہاراشٹر میں ثانوی سطح پر بحیثیت مادری زبان اردو کی اہمیت و مقام تحریر کیجیے۔ 20

یا

بحیثیت مادری زبان اردو تدریس کے مقاصد پر تفصیل سے لکھیے۔ 20

۲- اردو تدریس کے گُر بیان کرتے ہوئے 'آسان سے مشکل کی طرف' اور 'معلوم سے نامعلوم کی طرف' کی تشریح کیجیے۔ 20

یا

اردو تدریس میں تعلیمی وسائل اہمیت کے حامل ہوتے ہیں۔ بیان کی وضاحت کرتے ہوئے تعلیمی وسائل کے اقسام لکھیے۔ 20

۳- (i) فروغ اردو زبان کی مختلف تنظیموں کا ذکر کرتے ہوئے کسی ایک کی سرگرمی لکھیے۔ 10

(ii) اردو تدریس میں زبان کی نشوونما کے لیے اردو کا کمرہ کی اہمیت لکھیے۔ 10

یا

(۱) اردو کی تدریسی کتاب کا ثانوی سطح پر تنقیدی جائزہ تحریر کیجیے۔ 10

(۲) کامیاب اردو معلم کی خوبیاں مفصل انداز میں لکھیے۔ 10

۴-۱) منصوبہ بندی کی اہمیت بیان کرتے ہوئے اکائی منصوبہ بندی کا خاکہ تیار کیجیے۔ 10

۲) جانچ کی اہمیت تحریر کرتے ہوئے ملاقات اور سوالنامے کی افادیت لکھیے۔ 10

یا

۱) "معلم کی تربیت میں خورد تدریس اہم مقام رکھتی ہے۔" بیان کی تشریح کرتے ہوئے کسی دو خورد مہارتوں کی تفصیل لکھیے۔ 10

۲) طلباء کی خامیوں کو دور کرنے میں تشخیص کا طریقہ کار معلوم ہوتا ہے تحریر کیجیے۔ 10

۵-۱) اردو کی تعلیم میں امدادی ہم سرگرمیوں کی اہمیت تحریر کیجیے۔ 10

۲) اردو طلباء میں زبان کی دلچسپی پیدا کرنے کے لئے دستی کتابچہ اہم مقام رکھتا ہے۔ واضح کیجیے۔ 10

یا

۱) مولوی عبدالحق کی سوانح تحریر کرتے ہوئے اردو کی خدمات کا ذکر کیجیے۔ 10

۲) "قومی یکجہتی قائم رکھنے میں اردو نے نمایاں کردار ادا کیا ہے۔" تشریح کیجیے۔ 10

MATHEMATICS

1. "As Mathematics is related with the human life, it should be studied essentialy by the secondary level pupils." Illustrate this statement.

OR

State the importance of correlation. Explain the correlation of Mathematics with any four subjects. 20

2. (A) What is meant by Supervised study ? State how it is useful to teacher. Explain. 10

   (B) What is meant by programme learning ? State its importance in Mathematics subject. 10

OR

What is the need of methods of teaching Mathematics ? Illustrate any two methods of teaching mathematics. 20

3. (A) What is meant by year planning ? State the importance and necessity of the year planning of Mathematics subject. 10

OR

(c) State the need of Commerce teacher association. What activities should be organised by it for the professional development of teacher ? Explain. 10

(d) Explain how will you organise co–curricular activities to fulfil the objectives of Commerce. 10

5. (a) Illustrate the importance of Audio–Visual aids in teaching of Commerce. 10

(b) What is meant by Unit Plan ? State the necessity of Unit Plan in teaching Commerce. 10

OR

(c) Explain the need and importance of Teacher's Handbook for Commerce teaching. 10

(d) What is meant by lesson plan ? What are the merits of lesson planning ? 10

(ब) गणित अध्यापनात ओ. एच. पी. (O. H. P.) चे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. 10

किंवा

(क) घटक नियोजन म्हणजे काय ? गणित विषयातील कोणत्याही एका घटकाचे घटक नियोजन करा. 10

(ड) गणित अध्यापन शास्त्रीय विश्लेषणाची (Pedagogical Analysis) संकल्पना स्पष्ट करा. 10

4. (अ) गणित प्रयोगशाळेचे स्वरूप व महत्त्व विषद करा. 10

(ब) पाठ्यक्रमाचा अर्थ सांगून अभ्यासक्रम व पाठ्यक्रमातील फरक स्पष्ट करा. 10

किंवा

(क) गणित विषय अध्यापनात गणित मंडळाची आवश्यकता सांगून त्याच्या कार्यक्रमाची चर्चा करा. 10

(ड) गणित शिक्षक संघटनेची आवश्यकता सांगून या संघटनेने शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासाच्या दृष्टीने कोणते उपक्रम आयोजित करावेत ते स्पष्ट करा. 10

5. (अ) घटक चाचणी म्हणजे काय ? संविधान तक्ता तयार करण्याचा पायऱ्या स्पष्ट करा. 10

(ब) गणित विषयातील कोणत्याही दोन मनोरंजनात्मक खेळाचे वर्णन करा. 10

किंवा

(क) मूल्यमापन म्हणजे काय ? गणित विषयातील मूल्यमापनाची विविध साधने विषद करा. 10

(ड) गणित विषयात निदानात्मक व उपचारात्मक अध्यापनाची गरज व उपयोग विषद करा. 10

OR

What do you mean by Project Method ? Which steps will you consider while using Project Method in Commerce teaching ? Prepare a plan on any topic of Commerce as per the Project Method. 20

3. (a) What is meant by Unit test ? What are the criteria for preparing unit test in Commerce ? Explain. 10

   (b) Explain the concept of diagnostic and remedial teaching and state its importance in teaching of Commerce. 10

OR

What are the various techniques for evaluation of Commerce subject ? Illustrate the use of any three techniques for the evaluation of Commerce subject. 20

4. (a) State the characteristics and importance of Commerce subject room. 10

   (b) State the problems and difficulties arising in the teaching of Commerce subject at secondary and higher secondary levels. 10

COMMERCE

1. (a) State the meaning, nature and concept of Commerce subject. 10

   (b) Write the objectives of teaching Commerce at the secondary and higher secondary level. 10

OR

   (c) State the class–room objectives of Commerce subject. Write the specifications of any two objectives. 10

   (d) Why the correlation of Commerce with other subject is essential ? Explain with examples the correlation of Commerce with Economics. 10

2. (a) Which criteria will you take into consideration while selecting the text–book of Commerce ? Explain. 10

   (b) What principles will you consider while framing the curriculum of the Commerce subject ? 10

(हिन्दी माध्यम)

1. ''गणित यह विषय मानवी जीवन से संबंधित होने हेतु उसका अध्ययन माध्यमिक स्तर के छात्रो ने करना आवश्यक हैं।'' यह विधान सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।

अथवा

सहसंबंध का महत्व बताकर गणित का किसी चार विषयों से सहसंबंध स्पष्ट कीजिए। 20

2. (अ) पर्यवेक्षित अभ्यास याने क्या ? ये बताकर इसका शिक्षक को कैसा उपयोग होता हैं ? स्पष्ट कीजिए। 10

   (ब) अभिक्रमित अध्ययन याने क्या ? गणित विषय में उसका महत्व विशद कीजिए। 10

अथवा

गणित अध्यापन विधियों की आवश्यकता क्या हैं ? गणित अध्यापन की विभिन्न विधियों में से किन्ही दो विधियों को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 20

3. (अ) वार्षिक योजना याने क्या ? गणित विषय के वार्षिक योजना की आवश्यकता एवं महत्व विशद कीजिए। 10

(ब) गणित अध्यापन में ओ. एच. पी. का महत्व सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 10

अथवा

(क) इकाई योजना याने क्या ? गणित विषय के किसी इकाई की इकाई योजना तैयार कीजिए। 10

(ड) गणित में अध्यापन शास्त्र विश्लेषण (Pedagogical Analysis) की संकल्पना स्पष्ट कीजिए। 10

4. (अ) गणित प्रयोगशाला का स्वरूप और महत्व विशद कीजिए। 10

(ब) पाठ्यक्रम का अर्थ बताते हुए पाठ्यक्रम एवं अभ्यासक्रम में अन्तर स्पष्ट कीजिए। 10

अथवा

(क) गणित विषय अध्यापन में गणित मंडल की आवश्यकता बताते हुए उसके कार्यक्रमों की चर्चा कीजिए। 10

(ड) गणित अध्यापक संघटन की आवश्यकता बताकर अध्यापक के व्यावसायिक विकास हेतु इस संघटन को कौनसे उपक्रमों का आयोजन करना चाहिए ? स्पष्ट कीजिए। 10

5. (अ) इकाई जाँच याने क्या ? संविधान तक्ता तैयार करने के सोपान स्पष्ट कीजिए। 10

(ब) गणित विषय में किन्ही दो मनोरंजनात्मक खेलों का वर्णन कीजिए। 10

अथवा

(क) मूल्यमापन याने क्या ? गणित विषय के मूल्यमापन के विभिन्न साधन विशद कीजिए। 10

(ड) गणित में निदानात्मक और उपचारात्मक अध्यापन की आवश्यकता और उपयोग विशद कीजिए। 10

OR

(C) How virtual classroom is useful for teaching Biology ? Explain with suitable examples. 10

(D) Explain the importance of charts and models in the teaching of Biology. 10

4. (A) What is meant by Unit Planning ? Explain the difference between Unit Plan and Year Plan. 10

(B) Explain the need of Handbook for teachers and workbook for students. 10

OR

(C) State the importance of curriculum. Write the principles of construction of curriculum. 10

(D) Explain the criteria of a good Biology text book, in your opinion. 10

5. (A) What is meant by Unit Test ? Which points will you consider while preparing a Unit test ? 10

(मराठी माध्यम)

---

1. (अ) वाणिज्य विषयाचा अर्थ, स्वरूप व संकल्पना विशद करा. 10

(ब) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक स्तरावर वाणिज्य अध्यापनाची उद्दिष्टे लिहा. 10

किंवा

(क) वाणिज्य विषयाची वर्ग अध्यापनाची उद्दिष्टे सांगून कोणत्याही दोन उद्दिष्टांची स्पष्टीकरणे लिहा. 10

(ड) वाणिज्य विषयाचा इतर विषयांशी सहसंबंध प्रस्थापित करणे का आवश्यक आहे ? वाणिज्य व अर्थशास्त्र यांचा संबंध सोदाहरण स्पष्ट करा. 10

2. (अ) वाणिज्य विषयाच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकाची निवड करतांना तुम्ही कोणकोणत्या निकषाचा उपयोग कराल ते स्पष्ट करा. 10

(ब) वाणिज्य विषयाच्या अभ्यासक्रमाची रचना करतांना कोणती तत्त्वे विचारात घ्याल ? 10

किंवा

प्रकल्प पध्दती म्हणजे काय ? वाणिज्य अध्यापनात प्रकल्प पध्दती वापरतांना कोणकोणत्या पायऱ्या विचारात घ्याल ? वाणिज्य विषयाचा कोणताही एक पाठ्यांश घेऊन प्रकल्प पध्दतीनुसार आराखडा तयार करा. 20

3. (अ) घटक चाचणी म्हणजे काय ? वाणिज्य विषयासाठी घटक चाचणी तयार करण्याचे निकष कोणते ते स्पष्ट करा. 10

(ब) निदानात्मक व उपचारात्मक अध्यापन ही संकल्पना स्पष्ट करून वाणिज्य अध्यापनात त्याचे महत्त्व विषद करा. 10

किंवा

वाणिज्य विषयाच्या मूल्यमापनासाठी विविध तंत्रे कोणती ? वाणिज्य विषयाच्या मूल्यमापनाकरिता कोणत्याही तीन तंत्राचा उपयोग सोदाहरण स्पष्ट करा. 20

4. (अ) वाणिज्य विषयाच्या वर्ग खोलीची वैशिष्ट्ये व महत्त्व विशद करा. 10

(ब) माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळामध्ये वाणिज्य विषयाच्या अध्यापनात येणाऱ्या अडचणी व समस्या विशद करा. 10

किंवा

(क) वाणिज्य शिक्षक संघटनेची आवश्यकता सांगून या संघटनेने शिक्षकांच्या व्यावसायिक विकासाच्या दृष्टीने कोणते उपक्रम आयोजित करावे ते स्पष्ट करा. 10

(ड) वाणिज्य विषयाची उद्दिष्टे सफल होण्याच्या दृष्टीने अभ्यासपूरक कार्यक्रमाचे आयोजन कसे कराल ते स्पष्ट करा. 10

BIOLOGY

1. Explain the place and importance of the subject Biology in secondary school curriculum. Write the various professions related to the Biology.

OR

What are the classroom objectives of Biology subject ? Write them. Write the specifications of any four objectives, on the basis of any topic of the Biology subject. 20

2. Explain the importance of concept attainment model. How you will use this model for teaching of Biology ? Explain.

OR

What is meant by Demonstration method ? Write Merit – Demerits of this method. How will you teach Biology with this method ? Explain. 20

3. (A) Explain the importance of Laboratory in the teaching of Biology. 10

(B) State the importance of field trip in Biology teaching. 10

5. (अ) वाणिज्य अध्यापन में दृक – श्रवण साधनों का महत्व सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 10

(ब) इकाई योजना याने क्या ? वाणिज्य अध्यापन में इकाई योजना की आवश्यकता विशद कीजिए। 10

अथवा

(क) वाणिज्य अध्यापन के लिये अध्यापक हस्तपुस्तिका कि आवश्यकता एवं महत्व स्पष्ट कीजिए। 10

(ड) पाठ योजना याने क्या ? पाठ योजना के लाभ कौनसे हैं ? 10

5. (अ) वाणिज्य अध्यापनात दृक – श्राव्य साधनाचे महत्त्व सोदाहरण स्पष्ट करा. 10

(ब) घटक नियोजन म्हणजे काय ? वाणिज्य अध्यापनात घटक नियोजनाची आवश्यकता विशद करा. 10

किंवा

(क) वाणिज्य अध्यापनासाठी शिक्षक हस्तपुस्तिकेची आवश्यकता व महत्त्व स्पष्ट करा. 10

(ड) पाठ नियोजन म्हणजे काय ? पाठ नियोजनाचे फायदे कोणते ? 10

(हिन्दी माध्यम)

1. (अ) वाणिज्य विषय का अर्थ, स्वरूप एवं संकल्पना स्पष्ट कीजिए। 10

(ब) माध्यमिक एवं उच्च माध्यमिक स्तर पर वाणिज्य अध्यापन के उद्देश्य लिखिए। 10

अथवा

(क) वाणिज्य विषय के अध्यापन कक्षा के उद्देश्य बताकर किन्ही दो उद्देश्यों का स्पष्टीकरण लिखिए। 10

(ड) वाणिज्य का अन्य विषयोंसे सहसंबंध स्थापित करना क्यों आवश्यक हैं ? वाणिज्य एवम् अर्थशास्त्र का सम्बन्ध सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 10

2. (अ) वाणिज्य कि अच्छी पाठ्यपुस्तक का चयन करते समय कौनसे निकष का प्रयोग करोंगे ? स्पष्ट कीजिए। 10

(ब) वाणिज्य विषय का पाठ्यक्रम बनाते समय आप किन तत्वों को ध्यान में रखेंगे ? 10

अथवा

प्रकल्प विधि याने क्या ? वाणिज्य अध्यापन में प्रकल्प विधि का प्रयोग करते समय कौनसे सोपानों को ध्यान में रखोगें ? वाणिज्य विषय का कोई भी एक पाठ्यांश लेकर प्रकल्प विधि के लिये आराखडा (Plan) तैयार कीजिए। 20

3. (अ) इकाई जाँच याने क्या ? वाणिज्य विषय के लिये इकाई जाँच तैयार करने के निकष कौनसे हैं ? स्पष्ट कीजिए। 10

(ब) निदानात्मक एवम् उपचारात्मक अध्यापन की संकल्पना स्पष्ट कीजिए। वाणिज्य अध्यापन में उनका महत्व विशद कीजिए। 10

अथवा

वाणिज्य विषय के मूल्यांकन के लिये विभिन्न तंत्र कौनसे होते हैं ? वाणिज्य विषय के मूल्यांकन हेतू किन्ही तीन तंत्रो का प्रयोग सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 20

4. (अ) वाणिज्य विषयकक्ष की विशेषताएँ एवम् महत्व विशद कीजिए। 10

(ब) माध्यमिक एवम् उच्च माध्यमिक विद्यालयों में वाणिज्य विषय के अध्यापन में आनेवाली बाधाए एवम् समस्याएँ बताइए। 10

अथवा

(क) वाणिज्य अध्यापक संगठन की आवश्यकता बताकर अध्यापक के व्यावसायिक विकास हेतू इस संगठन द्वारा कौनसे उपक्रमों का आयोजन करना चाहिए ? स्पष्ट कीजिए। 10

(ड) वाणिज्य विषय के उद्देश्य सफल होने के लिये पाठ्यपूरक उपक्रमों का आयोजन कैसे करोगे ? स्पष्ट कीजिए। 10

(B) Write the importance of Diagnostic and Remedial Teaching in Biology. 10

OR

(C) Which tools are useful for qualitative evaluation of Biology ? Explain any one of them with suitable example. 10

(D) Explain the contribution of Darwin in the development of Biology subject. 10

(मराठी माध्यम)

1. माध्यमिक शाळेच्या अभ्यासक्रमात जीवशास्त्र विषयाचे स्थान व महत्त्व स्पष्ट करा. जीवशास्त्राशी संबंधित विविध व्यवसाय कोणता ते लिहा.

किंवा

जीवशास्त्र विषयाची वर्ग अध्यापनाची उद्दिष्टे कोणती ते लिहा व जीवशास्त्र विषयाच्या कोणत्याही एका पाठ्यांशाच्या आधारे कोणत्याही चार उद्दिष्टांची स्पष्टीकरणे लिहा. 20

2. संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाचे महत्त्व स्पष्ट करा. जीवशास्त्राच्या अध्यापनासाठी ह्या प्रतिमानाचा उपयोग कसा कराल ते स्पष्ट करा.

किंवा

दिग्दर्शन पध्दती म्हणजे काय ? या पध्दतीचे गुण-दोष लिहा. या पध्दतीद्वारे जीवशास्त्राचे अध्यापन कसे कराल ? स्पष्ट करा. 20

3. (अ) जीवशास्त्राच्या अध्यापनात प्रयोगशाळेचे महत्त्व स्पष्ट करा. 10

(ब) जीवशास्त्र अध्यापन में निदानात्मक एवम् उपचारात्मक अध्यापन का महत्व लिखिए। 10

अथवा

(क) जीवशास्त्र के गुणात्मक मूल्यांकन हेतु कौनसे साधन उपयुक्त होते हैं ? किसी एक साधन को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 10

(ड) जीवशास्त्र विषय के विकास में डार्विन के योगदान स्पष्ट कीजिए। 10

(ब) जीवशास्त्र अध्यापन में क्षेत्रिय भेट का महत्व विशद कीजिए। 10

अथवा

(क) जीवशास्त्र अध्यापन के लिए आभासी कक्ष किस तरह उपयोगी होता हैं ? सोदाहरण स्पष्ट कीजिए। 10

(ड) जीवशास्त्र अध्यापन में चार्ट एवम् प्रतिकृति का महत्व स्पष्ट कीजिए। 10

4\. (अ) इकाई नियोजन याने क्या ? इकाई नियोजन एवम् वार्षिक नियोजन में अन्तर स्पष्ट कीजिए। 10

(ब) अध्यापक के लिये हस्त-पुस्तिका तथा छात्रों के लिये कार्य-पुस्तिका की आवश्यकता स्पष्ट कीजिए। 10

अथवा

(क) पाठ्यक्रम का महत्व बताकर पाठ्यक्रम निर्माण के सिध्दांत विशद कीजिए। 10

(ड) आपके अनुसार जीवशास्त्र के अच्छे पाठ्यपुस्तक में कौन-कौनसे गुण होने चाहिए ? स्पष्ट कीजिए। 10

5\. (अ) इकाई जाँच याने क्या ? इकाई जाँच तैयार करते समय आप किन मुद्दों को ध्यान में रखोंगे ? 10

(ब) जीवशास्त्र अध्यापनात क्षेत्रभेटीचे महत्त्व विशद करा. 10

किंवा

(क) जीवशास्त्र अध्यापनासाठी आभासी वर्ग खोली कशी उपयुक्त ठरते ? सोदाहरण स्पष्ट करा. 10

(ड) जीवशास्त्र अध्यापनात चार्ट व प्रतिकृतीचे महत्त्व स्पष्ट करा. 10

4\. (अ) घटक नियोजन म्हणजे काय ? घटक नियोजन व वार्षिक नियोजनातील फरक स्पष्ट करा. 10

(ब) शिक्षकांसाठी हस्तपुस्तिका व विद्यार्थ्यांसाठी कार्यपुस्तिकेची आवश्यकता स्पष्ट करा. 10

किंवा

(क) अभ्यासक्रमाचे महत्त्व सांगून अभ्यासक्रम निर्मितीचे तत्त्व विशद करा. 10

(ड) तुमच्या मते, जीवशास्त्राच्या चांगल्या पाठ्यपुस्तकात कोणते निकष असावेत ? स्पष्ट करा. 10

5\. (अ) घटक चाचणी म्हणजे काय ? घटक चाचणी तयार करताना तुम्हीं कोणते मुद्दे लक्षात घ्याल ? 10

(ब) जीवशास्त्रात निदानात्मक व उपचारात्मक अध्यापनाचे महत्त्व लिहा. 10

किंवा

(क) जीवशास्त्राच्या गुणात्मक मूल्यमापनाकरिता कोणती साधने उपयुक्त ठरतात ? कोणतेही एक साधन सोदाहरण स्पष्ट करा. 10

(ड) जीवशास्त्र विषयाच्या विकासात डार्विनचे योगदान स्पष्ट करा. 10

(हिन्दी माध्यम)

1. माध्यमिक शाला के पाठ्यक्रम में जीवशास्त्र विषय का स्थान एवम् महत्व स्पष्ट कीजिए। जीवशास्त्र से संबंधित विभिन्न व्यवसाय कौनसे हैं ? लिखिए।

अथवा

जीवशास्त्र विषय अध्यापन के कक्षा – उद्देश्य कौनसे है यह लिखिए। जीवशास्त्र विषय के किसी भी एक पाठ्यघटक के आधार पर कोई भी चार उद्देश्यों के स्पष्टीकरण लिखिए। 20

2. संकल्पना प्राप्ति प्रतिमान का महत्व स्पष्ट कीजिए। जीवशास्त्र के लिये इस प्रतिमान का प्रयोग कैसे करोगे यह स्पष्ट कीजिए।

अथवा

दिग्दर्शन पध्दति याने क्या ? इस पध्दति के गुणदोष को स्पष्ट कीजिए। इस विधि द्वारा जीवशास्त्र का अध्यापन कैसे करोंगे ? स्पष्ट कीजिए। 20

3. (अ) जीवशास्त्र अध्यापन में प्रयोगशाला का महत्व स्पष्ट कीजिए। 10